

Академік Патон у вдячній пам'яті політехніків

[Євген Сокол, Леонід ТОВАЖНЯНСЬКИЙ]

#10 от 13.10.2020

Академік Патон у вдячній пам'яті політехніків

Не стало видатного вченого Бориса Євгеновича Патона. Відомий усьому світові президент Національної академії наук України, директор Інституту електрозварювання імені його батька – Євгена Оскаровича Патона, президент Міжнародної асоціації академії наук, член Ради з питань науки і науково-технічної політики в галузі науки і техніки при Президентові України, володар ще безлічі посад і титулів, він залишив по собі вдячну пам'ять мільйонів людей. Серед них і ми, політехніки, хто не раз відчував з боку Бориса Євгеновича увагу і турботу про наукову діяльність у Харківському політехнічному, підтримку багатьох справ і діянь нашого університету.

Особистість Бориса Євгеновича Патона є зразком служіння ідеалам вітчизняної науки, державного підходу до вирішення усіх насущних проблем Національної академії наук України, яку він очолював протягом 56 років. Загально визнаним є його визначний вклад у розвиток науки, суспільства, у зміцнення державності України та її міжнародного авторитету.

.. .. - . 1964 . 1- :
.., .., .., .., -692 .., .
..

Розвиток наукових досліджень у Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут», плідна діяльність його 40 наукових шкіл тісно пов'язані з Національною академією наук України. Одним із стратегічних напрямів діяльності нашого університету є науково-технічна співпраця з більш ніж 20 установами НАНУ. У різні часи і по сьогодні в Харківському політехнічному працювало і продовжують працювати 11 академіків та 6 членів-кореспондентів Академії.

Харківські політехніки постійно відчували і цінували особисте позитивне ставлення Президента НАНУ до нашого університету і пишалися можливістю безпосередньої співпраці з ним. Історичною подією для Харківського політехнічного був візит у далекому 1964 році Б.

Є. Патона разом із академіком М. В. Келдишем. Тоді було вирішено створити у складі ХПІ науково-дослідний заклад для вирішення електричної сумісності для ракет того часу СС-18 та ін. Цей візит дав поштовх розвитку унікальної наукової школи – електрофізики високих напруг. Багато в чому завдяки підтримці з боку Академії і Президента особисто ця наукова школа вже давно визнана в усьому світі, а лабораторна база інституту «Молнія» має статус Національного надбання. Сьогодні – це всесвітньо відома наукова організація, що успішно вирішує проблеми в галузі техніки та електрофізики високих напруг, електромагнітної сумісності та стійкості технічних засобів, тут працюють фахівці високого рівня. Інститут сьогодні є одним із найбільших у Європі науково-виробничим та випробувально-сертифікаційним центром. В 2001 році його експериментальні установки увійшли до Міжнародного реєстру випробувального обладнання (IEC 61000-4-32), де вони зайняли гідне місце поруч з аналогічними установками таких країн як США, Німеччина, Франція тощо. Кабінет Міністрів України надав Експериментальній базі дослідно-випробувального полігону НДПКІ «Молнія» статус національного надбання. Наукову діяльність співробітники інституту ведуть у тісній кооперації з науковцями США, Німеччини, Китаю, Франції та ін. Інститут має міцні партнерські зв'язки з Лос-Аламоською Національною лабораторією (США), Вищою Ліонською інженерною школою (Франція), Національним Аерокосмічним агентством Китаю та ін. За вагомий вклад у розвиток науки і техніки вчені НДПКІ «Молнія» відзначені Державною премією України.

.. «» . . . , 1999–2015 .

Наукова спільнота НТУ «ХПІ» вдячна Борису Євгеновичу Патону за допомогу у створенні та розвитку ряду наукових шкіл, серед яких технології механічної обробки надтвердими матеріалами, космічне матеріалознавство, та, зокрема, дослідження геокосмосу на базі унікального наукового центру НДІ «Іоносфера». Цей інститут – один із крупніших у світі, які проводять дослідження в області фізики навколоземного космічного простору та сонячно-земних зв'язків сучасним, найбільш точним та інформативним методом некогерентного розсіяння (НР) радіохвиль. Науковий центр, що іменується «Іоносферний зонд», визнано об'єктом Національного надбання України. Система радарів НР у Харкові є єдиною в середніх широтах Європи. У всьому світі існують 11 таких радарів, 5 із яких належать Сполученим Штатам Америки. Інститут іоносфери виконує експериментальні й теоретичні

дослідження навколоземного простору відповідно до міжнародних наукових програм CAUSES, LTCS, CVS, M-I Coupling, GEM, MST та ін., які також є частиною спільних міжнародних космічних досліджень, що проводяться обсерваторіями Міллстоун Хілл, Аресибо и Джикамарка (США), EISCAT (Європейська Асоціація радарів НР), Харкова (Україна) 49°40'36"N 36°17'34"E та іншими.

Велику підтримку з боку Б. Є. Патона отримав колектив університету при вирішенні питання щодо надання йому в 2000 році статусу Національного вищого навчального закладу. За роки незалежності нашої держави наукові школи університету, розробки їх провідних науковців у різних галузях науки відзначені понад 20 державними преміями України, багато грантів та премій Президента України та Національної академії наук України отримали молоді вчені НТУ «ХПІ». Це відбулося значною мірою завдяки тісній співпраці науковців університету з інститутами НАНУ та особистій підтримці її Президента.

2018 ., 6 «»: . . . . .

Політехніки з теплотою та повагою згадують візит академіка Б. Є. Патона до ХПІ в 1985 році, коли проходили урочистості з нагоди 100-річчя нашого навчального закладу. Подарунок Бориса Євгеновича до цієї дати займає центральне місце в музеї історії університету. Експонуються в музеї НТУ «ХПІ» й інші докази, спогади, фотознімки, документи, що свідчать про прямі чи опосередковані зв'язки династії Патонів із Харківським політехнічним. У роки Другої світової війни вчені нашого інституту брали участь у створенні легендарного танка Т-34, машини, яка відіграла вирішальну роль у здобутті Перемоги над фашистами. Сталевий сплав для виготовлення траків цього танка розробив професор ХММІ (нині – НТУ «ХПІ») Б. О. Носков. Проблеми зварних робіт із використанням нового сплаву вирішував академік Євген Оскарович Патон, поряд із яким починав у ті грізні роки свою трудову біографію, шлях дослідника, науковця, син – Борис Євгенович Патон. Він гідно продовжив справу Патона-старшого, з іменем якого пов'язано вирішення у фантастично короткі строки військового часу науково-технічних проблем зварки броньованої сталі, створення крупних суцільнозварних конструкцій та ін. Розвиток науки й техніки в Україні в ХХ столітті і сьогодні пов'язаний з рядом імен видатних вчених, серед яких у галузі матеріалознавства одним із перших стоїть ім'я академіка Б. Є. Патона. Очолюваний ним протягом більш як півстоліття всесвітньо відомий Інститут електрозварювання успішно розвиває наукові напрямки в області технології

зварювання і зварних конструкцій, створює провідні технологічні процеси нероз'ємного з'єднання металевих і неметалевих матеріалів у різних умовах і середовищах, включаючи космічний простір і Світовий океан.

Президентові НАНУ завдячує наш університет створенням у 2010 році кафедри зварювання. Тоді Борис Євгенович підтримав прохання провідних підприємств, флагманів економіки України – «Турбоатома», «Електроважмаша», заводу ім. Малишева, Харківського авіаційного заводу та ін., які відчували гостру потребу в інженерних кадрах зварювального профілю. Сьогодні кафедра плідно співпрацює з підприємствами енергетичного профілю, а також з ІЕЗ ім. Е. О. Патона НАН України, Інститутом монокристалів НКТ НАН України, Інститутом проблем матеріалознавства ім. І. Н. Францевича НАН України та ін., вже готує бакалаврів за напрямом «Зварювання».

2017 « ' »: «» . . . . .

Наше особисте знайомство, як і інших політехніків – лауреатів Державної премії України, Премії НАНУ для молодих вчених – з Борисом Євгеновичем відбулося в дні отримання цих премій із рук Президента НАНУ. Багаторічне спілкування і плідна співпраця розкривали перед нами різні аспекти особистості Бориса Євгеновича, зокрема, як людини, що свято шанує загальнолюдські цінності, має видатний хист знаходити, виховувати й згуртовувати однодумців. Головний його талант – стимулювати наукову творчість людей, створювати те плідне середовище, в якому можуть розкриватися та реалізовуватися творчі здібності народу України.

Ми вдячні долі за щасливу можливість спілкування із Борисом Євгеновичем. З його боку відчувалося незмінне доброзичливе ставлення, вагома підтримка у вирішенні важливих проблем університету, у виборі шляхів його розвитку. Його талант вченого та організатора науки, громадянина й патріота, високі людські якості є яскравим прикладом для багатьох поколінь науковців, для діячів освіти, для кожного українця, що прагне бачити свою Батьківщину високорозвиненою державою із потужним інтелектуальним потенціалом.

Євген Сокол, член-кореспондент НАН України;

Леонід Товажнянський, член-кореспондент НАН України.